

Presentació

Un dels objectius del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada és el foment i la divulgació de temes d'actualitat científica en l'àmbit de la justícia i la criminologia, per a la qual cosa es serveix, entre d'altres mitjans, del butlletí *Invesbreu* de difusió de la recerca. En el número 71 presentem dos estudis que el CEJFE va proposar a un equip de recerca de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona amb la finalitat de donar resposta a peticions i inquietuds manifestades des dels Serveis Territorials de Justícia a Tarragona. Aquestes peticions i inquietuds emanaven de la constatació objectiva de que a la demarcació del Camp de Tarragona es donen uns trets diferencials en alguns aspectes clau de l'execució penal a Justícia Juvenil i de Mesures Penals Alternatives, quan es comparen amb la resta de territoris.

La finalitat de la primera recerca que presentem, *L'execució penal a Justícia Juvenil a Tarragona. Anàlisi comparativa entre Tarragona, Lleida i Girona*, és conèixer quines són les singularitats de la província de Tarragona respecte a les característiques dels joves atesos, del seu entorn socio-familiar, sociodemogràfic, dels agents que intervenen, dels fets delictius comesos, de les mesures imposades i quina és la taxa de reincidència i comprovar fins a quin punt hi ha diferències respecte Lleida i Girona.

La segona recerca, *L'execució de les Mesures Penals Alternatives a Tarragona. Anàlisi comparativa entre Tarragona, Lleida i Girona*, també té per objectius descriure i comparar les característiques sociodemogràfiques de la població, els perfils personals i penals dels condemnats a MPA i les respostes penals que van rebre, entre d'altres, alhora que es comparen amb la resta dels territoris esmentats.

Ambdues investigacions ens apropen a les singularitats territorials i fan propostes de millora en matèria d'execució penal particularment interessants per aquesta vessant individualitzadora i personalitzada que pretenen de les respostes que es donen.

L'execució penal a Justícia Juvenil a Tarragona. Anàlisi comparativa entre Tarragona, Lleida i Girona

Autors: Montserrat Guasch García; María José Domínguez González; Carme García Yeste; David Garreta Muniello; Aitor Gómez González

Objectius

Es planteja descriure, delimitar i interpretar les diferències en els següents conjunts de variables de Tarragona, Lleida i Girona (els tres territoris homòlegs): **a)** característiques socio-familiars i socio-demogràfiques; **b)** característiques individuals i nivell de risc d'activitat delictiva dels menors d'edat penal (de 14 a 17 anys, inclosos) atesos a Justícia Juvenil; **c)** els fets delictius comesos per aquests joves; **d)** les respostes dels agents que intervenen en l'execució penal; **e)** la reincidència d'aquests joves; **f)** l'evolució dels indicadors del sistema d'execució penal de l'any 2010 al 2013.

Metodologia

S'ha fet un disseny de recerca descriptiva amb enfocament mixt (quantitatiu i qualitatiu). La població objecte d'estudi són tots els joves entre 14 i 17 anys (inclosos) que a l'any 2010 havien finalitzat completament una causa penal ("causa base"; a partir d'ara CB) a Justícia Juvenil a les províncies de Tarragona, Lleida i Girona. D'aquesta mateixa població s'ha mesurat la reincidència a l'any 2013.

La població d'aquests joves a l'any 2010 era de 1.437, repartits de la següent manera: 615 a Girona, 373 a Lleida i 449 a Tarragona.

Les dades relatives al perfil personal i nivell de risc d'activitat delictiva, al perfil delictiu, a les mesures imposades, a la reincidència i les dades evolutives han estat proporcionades pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Aquesta informació s'ha tractat estadísticament i s'ha complementat amb entrevistes a 14 informants clau (Jutges de Menors, Fiscals de Menors, Tècnics d'Assessorament i Mediació i Tècnics de Medi Obert). Finalment, les dades socioeconòmiques dels territoris provenen de fonts secundàries (bàsicament de l'IDESCAT i l'INE).

Resultats

Dades contextuais

Tarragona presenta desavantatges respecte de la resta de territoris: **a)** una inferior taxa d'idoneïtat a quart d'ESO, segons dades del curs 2012-2013 (Camp de Tarragona: 65,67%; Girona: 71,89%; Lleida: 72,98%; i Terres de l'Ebre: 71,01%); **b)** una inferior taxa de graduació a quart d'ESO, segons dades del curs 2012-2013 (Camp de Tarragona: 83,67%; Girona: 83,89%; Lleida: 88,23%; Terres de l'Ebre: 85,35%); **c)** una major taxa de risc pobresa, segons dades del 2011 (Tarragona: 49,18%; Lleida: 17,88%; i Girona: 33,43%); **d)** una major taxa d'atur: Tarragona arriba al 28% durant el primer trimestre del 2013, mentre que Lleida presenta un 16% i Girona un 19%. Tarragona és també el territori on més marcat és l'increment respecte al mateix període del 2010 (12 punts percentuals, enfront els 3 punts de Lleida i els 4 de Girona); **e)** un menor nombre d'expedients vigents de PIRMI amb infants a càrrec, segons dades de l'any 2014 (a Tarragona hi ha 2.173 infants, que representen l'1,4% de la seva població entre 10 i 17 anys, inclosos; a Girona n'hi ha 6.081, que representen el 4,13%; i a Lleida, n'hi ha 2.303, que representen el 2,91%).

Finalment, en aquest apartat relatiu al context, si atenem a les dades de criminalitat de la població juvenil (de 14 a 17 anys inclosos), facilitades pels Mossos d'Esquadra, s'observa que el Camp de Tarragona és el territori amb una proporció major de joves detinguts i imputats (1,44% al 2010 i 1,23% al 2013), seguida de Girona (1,15% i 0,99%) i de Lleida (0,96% i 0,60%). El nivell més baix el presenta Terres de l'Ebre (0,84% i 0,44%).

Característiques personals i el nivell de risc d'activitat delictiva

Tarragona mostra, de forma significativa, joves de més edat (15,85 anys) que els altres dos territoris (15,68 per Girona i 15,73 per Lleida).

Tarragona presenta una valoració de risc global d'activitat delictiva major que Lleida i Girona (el 69,6% dels joves encausats a Tarragona al 2010 es situaven entre el nivell de risc alt i moderat; a Lleida, en aquest mateix nivell s'hi situava el 58,6% dels joves, i a Girona el 47,5%). D'acord amb les dades procedents del SAVRY¹, entre els factors que contribueixen a determinar el nivell de risc de conducta delictiva dels joves, Tarragona destaca per l'escassa habilitat de les famílies per educar, pel major risc de delinqüència amb grup d'iguals, per la major marginalitat de l'entorn, i per la major manca de suport social. Aquests aspectes constitueixen indicis de que podrien estar fallant els mecanismes de control social informal. Finalment, Girona és el territori que destaca per tenir menys risc en molts dels factors que mesura el SAVRY.

Perfil delictiu

Tarragona és el territori on els joves cometen més fets violents (a Tarragona, el 46,8% dels fets principals de la CB al 2010 són violents; a Lleida, el 37% i a Girona, el 42,4%). Concretament, si ens fixem en el fets contra les persones, a Tarragona i Girona suposen el 35% i el 34% dels fets, respectivament, i a Lleida el 25%.

Reincidència

A Tarragona es dona una major reincidència (al 2013 havien reincidit el 33,2% dels joves que al 2010 havien finalitzat una CB). A Lleida, el 22,8% i a Girona el 25,7%. Si atenem a la reincidència per programes, Tarragona presenta la major reincidència en el programa d'Assessorament Tècnic (Tarragona: 40,8% Lleida: 31,6% Girona: 31,9%), en les Mediacions (Tarragona: 30% Lleida: 20,9% Girona: 23,2%) i també en les Llibertats Vigilades (Tarragona: 29,8% Lleida: 21,4% Girona: 21,6); en canvi, en els Internaments Tarragona presenta la menor reincidència (Tarragona: 40,7% Lleida: 46,2% Girona: 61,5%).

Execució penal

Tarragona presenta els següents trets: **a)** un major nombre de causes on l'Assessorament Tècnic és el programa principal (Tarragona: 33,9%; Lleida: 20,4%; Girona: 31,1%); **b)** un índex més baix de programes de Mediació i Reparació (Tarragona: 24,5%; Lleida: 41%; Girona: 33%); **c)** un índex més alt d'Internaments (Tarragona: 6%; Lleida: 3,5%; Girona: 2,1%) i **d)** un major índex de desistiment d'incoació d'expedients (Tarragona: 23,83%; Lleida: 11,09%; Girona: 10,23%).

Cal destacar que Tarragona imposa les mesures judicials de forma més diversificada.

Dades d'evolució durant el període 2010-2013

Destaquem els següents resultats: **a)** Tarragona presenta un notable increment dels fets violents, mentre que a Girona disminueixen i a Lleida es mantenen pràcticament iguals (Tarragona: del 48,3 al 55%; Lleida: del 42,3 al 43,3%; Girona: del 47 al 39,6%); **b)** Tarragona també presenta un major increment de la demanda de Mediació i Reparació que Girona, mentre que a Lleida disminueix (Tarragona: del 23,6 al 31,9%; Lleida: del 39,9 al 35,1%; Girona: del 32,8 al 39,2%); **c)** Tarragona es manté com el territori amb menys PBC i on s'aplica una major diversitat de programes; **d)** Tarragona i Lleida és on el nombre de joves que presenten un risc global alt s'ha incrementat, mentre que a Girona ha disminuït (Tarragona: del 22,4 al 32,9%; Lleida: del 17,1 al 28,4%; Girona: del 25,1 al 22,9%).

Conclusions

Tarragona requereix d'una atenció diferenciada que doni resposta a una població de joves que tenen més anys quan són detinguts (aspecte que podria derivar-se d'una menor capacitat del territori per a detectar els casos conflictius de forma primerenca), que cometen més delictes i més complexos, que reincideixen més i que tenen pares amb menys habilitats per educar-los en un context de majors dificultats socioeconòmiques i familiars.

1. SAVRY (*Structured Assessment of Violence Risk in Youth*). Aquest instrument només es va aplicar a 248 joves (el 17,3% de la població de joves que havien finalitzat una causa penal a Justícia Juvenil al 2010). Convé tenir en compte que es tracta dels joves potencialment més conflictius i que tenen una mesura o programa de Llibertat Vigilada o d'Internament en Centre.

L'execució de les Mesures Penals Alternatives a Tarragona. Anàlisi comparativa entre Tarragona, Lleida i Girona

Autors: Montserrat Guasch García; David Garreta Muniello; Aida Gómez Sancho; Josep M. Torres Borrellas

Objectius

Es planteja descriure, delimitar i interpretar les diferències en els següents conjunts de variables de Tarragona, Lleida i Girona (els tres territoris homòlegs): **a)** les característiques socioeconòmiques; **b)** el perfil delictiu dels penats que compleixen una MPA; **c)** la reincidència d'aquests penats; **d)** la imposició de les penes; i **e)** l'evolució dels indicadors del sistema d'execució de les MPA en el període 2010-2013.

Metodologia

S'ha fet un disseny de recerca descriptiva amb enfocament mixt (quantitatiu i qualitatiu). La població objecte d'estudi són els penats que a l'any 2010 havien finalitzat completament una causa penal ("causa base"; a partir d'ara CB) a MPA a Tarragona, Lleida i Girona. D'aquesta mateixa població s'ha mesurat la reincidència a l'any 2013.

La població d'aquests penats era de 2.485, distribuïts de la següent manera: 547 de Girona (representen el 22% del total d'encausats dels tres territoris), 883 de Lleida (representen el 35,5% del total d'encausats dels tres territoris) i 1.055 de Tarragona (representen el 42,5% del total d'encausats dels tres territoris).

Les dades relatives al perfil personal, al perfil delictiu, a les penes imposades, a la reincidència i les dades evolutives han estat proporcionades pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Posteriorment a l'anàlisi estadístic d'aquesta informació, es van aplicar qüestionaris a tres col·lectius de professionals, escollits equitativament entre els tres territoris objecte d'estudi: 32 juristes, 22 tècnics dels serveis territorials de Justícia i 11 professionals de recursos col·laboradors de les MPA. Finalment es van realitzar entrevistes a 10 informants clau: 2 jutges, 1 fiscal, 5 Mossos d'Esquadra i 3 delegats de MPA.

Les dades socioeconòmiques dels territoris provenen de fonts secundàries (bàsicament de l'IDESCAT i l'INE).

Resultats

Dades contextuais

Tarragona presenta desavantatges respecte de Lleida i Girona en diferents aspectes que, en uns casos, poden actuar com a agents criminògens i, en d'altres, dificultar les tasques de prevenció del delictiu: **a)** una major taxa de risc de pobresa, segons dades del 2011 (Tarragona: 49,18%; Lleida: 17,88%; i Girona: 33,43%); **b)** una major taxa d'atur: Tarragona arriba al 28% durant el primer trimestre del 2013, mentre que Lleida presentava un 16% i Girona un 19%. Tarragona és també el territori on més marcat és l'increment respecte al mateix període del 2010 (12 punts percentuals, enfront els 3 punts de Lleida i el 4 de Girona); **c)** una vertebració social més dèbil, pròpia de les societats urbanes i de zones amb alta població flotant degut, per exemple, al turisme; **d)** un menor capital social, inferit a partir de la mesura d'un dels seus principals indicadors: el nivell d'associacionisme i el nivell d'afiliació a entitats formals que promouen la solidaritat i el sentit d'allò públic (atenent a la *ratio* d'associacions per habitants al 2010: Tarragona en té 7,68 per cada 1.000 habitants, Lleida 10,43 i Girona 9,36; atenent a la *ratio* de fundacions per cada 10.000 habitants, Tarragona en té 2,13; Lleida 2,81 i Girona 3; els mateixos ítems mesurats al 2013 situen a Girona com el territori que més creix en nombre d'associacions (1,27 més per cada 1.000 habitants) i fundacions (0,2 més per cada 10.000 habitants; concretament en fundacions Girona creix 7 vegades més que Tarragona i el mateix que Lleida); **e)** una especial complexitat del territori pel que fa a la seguretat (indústria petroquímica, centrals nuclears, un dels ports més actius del sud d'Europa, els nusos viaris de l'AP7 i l'AP2, etc.).

Perfil delictiu

Tarragona destaca per l'alt nombre de delictes relacionats amb el trànsit (al 2010, a Tarragona representaven el 72,3% dels fets principals de la CB; a Lleida el 60,2% i a Girona el 35,5%). A banda de

pel major volum de trànsit, una explicació d'aquest fet podria estar relacionada amb la forma com s'organitzen els controls viaris a la demarcació. Es constata, no obstant, que aquest aspecte no té un pes rellevant a l'hora d'explicar les diferències detectades en la imposició de les penes i en l'execució penal.

Reincidència

Cohherentment amb la presència de més factors criminògens a Tarragona, aquest territori es presenta com el més reincident, un cop mesurat aquest factor al 2013 (a Tarragona, el 15,6% dels penats que havien finalitzat una CB al 2010 havien reincident al 2013; a Lleida, el 12,6% i a Girona el 11,7%). Si atenem als àmbits de la reincidència, es constata que Tarragona és on a més reincidentes se'ls hi imposa novament una MPA (Tarragona, 75,20%; Lleida, 63,10% i Girona, 53,10%), sent aquest un dels factors que explicaria la major saturació del servei d'execució de MPA a Tarragona.

Imposició de les penes

Tarragona i Lleida destaquen per l'elevada imposició de Treballs en Benefici de la Comunitat (a Tarragona, el 89,9% dels programes principals de la CB, al 2010, eren TBC; a Lleida el 87,8% i a Girona el 51,9%). Pel que fa a Programes Formatius, és Girona que n'aplica més (el 34,4% dels programes principals de les CB). Girona és el territori que imposa les penes de forma més diversificada.

Si bé hem apuntat que el perfil delictiu del territori no explica les diferències en la imposició de les penes, sí que hem constatat que hi ha diferents factors que poden explicar aquestes diferències:

- a) **Les praxis decisionals de les Audiències Provincials i de les Fiscalies**, en el sentit de que orienten, directa o indirectament, la sentència. Així doncs, les praxis a Lleida impliquen una disminució en l'entrada de mesures als Equips de MPA, mentre que la forma d'actuar a Tarragona i a Girona, caracteritzada per una actitud molt favorable a les MPA i a l'evitació de la presó, provoca una major entrada. L'actuació de Tarragona (amb una clara tendència a la substitució) ocasiona un increment en l'entrada de casos de TBC, especialment de moltes jornades. Trobem aquí un altre factor que podria explicar també la saturació de l'execució a Tarragona.
- b) **El coneixement de les MPA per part dels agents jurídics**, que implica que la pena més coneguda sigui la que més s'aplica.
- c) **El nivell i la qualitat de la coordinació entre els professionals implicats en la imposició i en l'execució**, que facilita una major diversificació de les penes imposades i una millor adequació al perfil del penat. Aquest aspecte s'ha constatat clarament a Girona, on la Fiscalia actua de nexa i dinamitza l'intercanvi d'informació que possibilita l'aplicació de la pena més efectiva en cada cas (individualització de les penes).
- d) **La percepció del potencial de les penes**. La prioritització del potencial retributiu de la pena, en detriment del potencial rehabilitador, podria també explicar a simple vista la preferència pels TBC, la mesura a la qual se li atribueix majoritàriament aquesta facultat en tots els territoris. El fet de que Lleida i Tarragona admetin imposar les TBC també pel seu potencial punitiu, conjuntament amb el fet de que Tarragona dispensi una menor atenció al perfil del penat (segons es desprèn de la informació proporcionada pels informants), ens fa pensar que aquests territoris orienten l'acció de la Justícia preferentment cap el càstig, deixant de banda les altres facultats, en menor o major mesura.

La no diversificació de les penes a Tarragona (però també a Lleida) implica, en molts casos, la no adequació de la pena a les característiques i necessitats del penat. S'ha identificat la individualització de la pena com un dels condicionants més forts a l'hora de garantir el seu correcte compliment. Finalment, una pena inadequada ha estat identificada per la majoria dels informants com un dels condicionants més forts de la reincidència.

Butlletins *Invesbreu* publicats

- 1 Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya. Gener 1995
- 2 La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856). Gener 1998.
- 3 El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives. Febrer 1998.
- 4 El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors. Març 1998.
- 5 Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent. Maig 1998.
- 6 Salut i presó. Octubre 1998.
- 7 La premsa envers la violència juvenil i la presó. Novembre 1998.
- 8 El tractament dels agressors sexuals. Febrer 1999.
- 9 La victimització a Catalunya l'any 1996. Abril 1999.
- 10 Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari. Juny 1999.
- 11 Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert. Octubre 1999.
- 12 Reincidència i delinqüència juvenil. Novembre 1999.
- 13 Violència domèstica. Desembre 1999.
- 14 L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).
- 15 Maltractaments infantils a Catalunya. Juny 2000
- 16 Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona. Setembre 2000
- 17 Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents. Novembre 2000
- 18 Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa. Gener 2001
- 19 La victimització a Catalunya l'any 1999. Maig 2001
- 20 L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)
- 21 Addictes a les drogues i reincidència en el delicte
- 22 Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment
- 23 Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc
- 24 Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)
- 25 La mediació penal
- 26 La reincidència
- 27 Família i conducta antisocial
- 28 Presentació de dues recerques de l'àmbit penitenciari
- 29 Intervenció en centres de justícia juvenil
- 30 La classificació inicial en règim obert dels condemnats a presó
- 31 La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya
- 32 L'assistència religiosa i la llibertat de culte a les presons de Catalunya
- 33 Bullying - Violència de gènere. Elements per a l'anàlisi
- 34 Violència dels joves a la família
- 35 Infractors i conducta violenta
- 36 Drogues i tractament penitenciari
- 37 Perfil professional del jutge de primera instància i instrucció de Catalunya
- 38 Violència de gènere i justícia
- 39 Delictes sexuals i reincidència
- 40 Intervenció amb infractors juvenils
- 41 Mediació i resolució de conflictes en entorns penitenciaris
- 42 Perfil professional del Secretari Judicial de Catalunya
- 43 Predicció del risc de violència en contextos institucionals. Els sistemes de control monitorat aplicat a penats adults
- 44 Drogues i presó. Mesures de seguretat i salut mental
- 45 Models de política criminal i penitenciària internacional
- 46 Dona i violència de gènere
- 47 La formació dels funcionaris de seguretat dels centres penitenciaris a Catalunya i a França
- 48 Perfil dels penats per delictes contra la seguretat del trànsit
- 49 Intervenció amb agressors de violència de gènere
- 50 Intervenció amb infractors condemnats per delictes de trànsit a programes formatius
- 51 Abús sexual infantil: valoració psicosocial des de l'àmbit de la justícia
- 52 Agressors en violència de parella
- 53 Inserció després de la presó
- 54 Estrangers en centres penitenciaris
- 55 Victimologia i ciberdelicte en menors
- 56 La reincidència en el programa de mediació i reparació de menors
- 57 Intervenció penal amb infractors de trànsit
- 58 Avaluació de menors infractors: factors protectors i de risc
- 59 El temps en la justícia de menors
- 60 Intervenció en el marc de l'execució de mesures penals en la comunitat
- 61 Prestacions en benefici de la comunitat i realització de tasques socioeducatives en justícia juvenil
- 62 La victimització d'infants i joves en risc
- 63 La llibertat condicional a Catalunya
- 64 Gestió de casos en l'àmbit penitenciari
- 65 Execució penal i toxicomanies
- 66 Avaluació del programa d'entrenament d'habilitats parentals. Límits
- 67 La taxa de reincidència penitenciària 2014
- 68 Estudi comparatiu de la qualitat de vida dels discapacitats intel·lectuals i del desenvolupament en els centres penitenciaris de Catalunya
- 69 Nous programes d'intervenció en medi obert
- 70 Gestió emocional als centres penitenciaris

Edició i producció: **Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada**
Ausiàs Marc, 40
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
www.cejfe.cat

ISSN: 2339-5613
Dip. legal: B-1482-1998

